

1 UVOD

Ugovor o poklonu je poznat još iz davnih vremena i pominjan od najranijih pisanih pravnih izvora. Odredbe o ugovoru o poklonu sadrže skoro svi građanski zakonici XIX i XX vijeka kao što su: Austrijski građanski zakonik, Njemački građanski zakonik, Švajcarski zakonik o obligacijama, Građanski zakonik RS FSR i td. Ugovor o poklonu sadržan je i u Skici za Zakonik o obligacijama i ugovorima prof. Konstantinovića, dok Zakon o obligacionim odnosima ugovor o poklonu ne reguliše, jer je prevladalo mišljenje da to nije ugovor koji reguliše odnose u oblasti prometa robe i usluga, te mu stoga i ne pripada mjesto u ovom zakonu. Zbog toga se kod ugovora o poklonu mogu primjenjivati neka pravna pravila iz Srpskog građanskog zakonika, kao i pojedine odredbe Porodičnog zakona i Zakona o nasljeđivanju.

Ugovor o poklonu u praksi se javlja dosta često. Njegovo zaključenje se vezuje za lične životne odnose koji daju povoda za činjenje poklona bez odgovarajuće materijalne ili druge naknade za poklonodavca. Pokloni se daju iz raznih pobuda, a najčešće iz plemenitih namjera, prijateljskih ili porodičnih veza i predstavljaju izraz naklonosti, pažnje i zahvalnosti jednog lica prema drugome. Ali do davanja poklona može da dođe i zbog lakomislenosti ili moralnog pritiska, odnosno korištenja nečije slabosti ili starosti.

Ugovor o poklonu po pravilu je neopoziv. Međutim, imajući u vidu da se radi o specifičnom ugovoru, koji se, najčešće, zasniva iz humanih i plemenitih pobuda, predviđena je i mogućnost njegovog opozivanja kada se za to ispune određeni uslovi. U tom slučaju poklonoprimac je dužan da primljeni poklon vrati poklonodavcu.

Ovaj diplomski rad se sastoji iz dva dijela. U prvom dijelu je nešto detaljnije objašnjen sam ugovor o poklonu, njegov pojam, karakteristike, bitni elementi i dejstva ugovora o poklonu. Drugi dio odnosi se na opozivanje ugovora o poklonu. Tu su detaljnije objašnjene zakonske mogućnosti opozivanja ugovora o poklonu od strane poklonodavca i zakonske mogućnosti opozivanja ugovora o poklonu od strane trećih lica.

2 UGOVOR O POKLONU

2.1 Pojam i karakteristike ugovora o poklonu

Prema Nacrtu zakona o obligacionim odnosima (ZOO) ugovor o poklonu se definiše kao ugovor kojim se „davalac poklona obavezuje prepustiti primaocu poklona bez protučinidbe stvar ili imovinsko pravo, a primalac poklona to prihvata.“¹ Ugovaranje besplatne činidbe se ne pretpostavlja, naročito ako se činidba obeća kao protivčinidba za takvu činidbu ugovornog partnera, ako ona osnovu ima u obavezi ugovornog partnera ili nekog trećeg da se izvrši neka činidba ili u vršenju takve jedne činidbe, ili ako se obećanje činidbe daje pod uslovom da se ugovorni partner ili neko treći obaveže na neku činidbu ili izvrši neku činidbu.

Ugovorom o poklonu poklonodavac poklonoprimcu predaje ili se obavezuje da preda u svojinu određenu stvar, ili da mu prenese neko drugo pravo bez naknade. Ovim ugovorom poklonodavac raspolaže svojom imovinom u namjeri da uveća imovinu poklonoprimca, na teret svoje imovine, dok poklonoprimac stiče pravo svojine ili neko drugo pravo.²

Kao poklon u smislu Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske (2009) smatra se odricanje od prava, oproštaj duga, ono što je ostavilac za vrijeme svog života dao nasljedniku na ime nasljednog dijela, ili radi osnivanja ili proširenja domaćinstva, ili radi obavljanja zanimanja, kao i svako drugo raspolaganje ostavioca bez naknade.

Poklon ne postoji ako neko, u korist drugog, propusti da stekne neku imovinu ili se odrekne nekog dospjelog, ali ne još konačno stečenog prava. Ispunjenje neke obaveze, pa i moralne, ne predstavlja poklon. Nema svojstvo poklona ni obećanje jedne strane da će drugoj strani neko treći bez naknade prenijeti neko imovinsko pravo. Takođe, poklonom se ne smatra ni

¹ Vidjeti: čl. 626., st.1., Nacrt zakona o obligacionim odnosima BiH

² Đorđe Nikolić, Obligaciono pravo, Priručnik za polaganje pravosudnog ispita, Beograd, 2007, str. 186.

odricanje od nasljedstva, odricanje od prava prije nego je stečeno ili prava koje je sporno, kao i prenošenje na drugog stvari ili prava sa namjerom da se to lice obaveže na protučinidbu.³

Bitnost poklona jeste namjera ili volja poklonodavca da nekog obdara (*animus donandi - causa donandi*), ali i spremnost poklonoprimca da taj poklon primi, jer se niko ne može prisiliti da poklon primi. Gdje ovakve namjere nema, nema ni poklona. Neophodno je da se to čini s jedne strane, tj. sa strane poklonodavca, potpuno besplatno, a sa druge strane da onaj koji poklon prima (poklonoprimac) nije imao, niti ima bilo kakvo pravo da traži nagradu, jer u protivnom ovakav pravni odnos prestaje biti poklon i postaje pogodba za plaćanje.

Dakle, cilj zaključenja ovog ugovora je da se jednom od ugovarača pribavi imovinska korist na račun drugog ugovarača. Iz razloga dobročinstva koji mogu imati različite uzroke, imovina jednog lica se smanjuje, dok se imovina drugog lica povećava.

Karakteristike ugovora o poklonu:

- Ugovor o poklonu je imenovani ugovor, on važećim ZOO nije posebno predviđen, ali je parcijalno, ipak, regulisan na osnovu „pravnih pravila“ iz predratnih propisa, koja se primjenjuju na osnovu Zakona o nevažnosti pravnih propisa donijetih prije 6. aprila 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije iz 1946. godine, kao i zakonima koji regulišu nasljedne i porodične odnose.
- To je formalni ugovor, koji nekada nastaje ispunjenjem realne forme (prosta predaja stvari), a nekada ispunjenjem posebne pisane forme, koja je izričito zakonom predviđena (kada je u pitanju prenos prava svojine na nepokretnosti ugovorom o poklonu).

Da bi se postojanje ugovora o poklonu moglo dokazati, potrebno je da bude zaključen u pismenoj formi ili da odmah uslijedi predaja predmeta poklona. Znači ta forma traži se u svrhu dokaza njegovog postojanja (*ad probationem*), a nije uslov njegove

³ Vidjeti: čl. 626. st. 3., Nacrt zakona o obligacionim odnosima BiH

valjanosti (*ad solemnitatem*). Tako ukoliko je ugovor o poklonu zaključen usmeno, a predmet poklona nije predat poklonoprimcu, ugovor je valjan, ali nije prinudan jer se njegovo postojanje može dokazati samo ukoliko je ugovor sačinjen u pismenoj formi. U ovom slučaju postoji naturalna (prirodna) obligacija.⁴

Prema Nacrtu ZOO ugovor o poklonu čiji je predmet nekretnina mora biti zaključen u pismenoj formi i mora biti ovjeren od starne nadležnog organa, a ukoliko je predmet ugovora pokretna stvar, ugovor koji ne ispunjava propisanu formu je punovažan ako je obećana činidba u cijelosti izvršena, odnosno ako se predmet poklona prenese u imovinu poklonoprimaca.⁵

Dakle, predviđena forma ugovora o poklonu je u svrhu dokaza njegovog postojanja (*ad probationem*), a ona nije uslov njegove punovažnosti (*ad solemnitatem*). Međutim, ukoliko su predmet ovog ugovora nekretnine, za njegovu punovažnost su bitne odredbe zakona koji reguliše promet nepokretnosti i koji je *lex specialis* za ovu oblast. Ovdje je forma ugovora o poklonu bitan element ugovora (konstitutivna forma ili forma *ad solemnitatem*).

- To je ugovor koji se, u najvećem broju slučajeva, zaključuje s obzirom na svojstva određene ličnosti (*intuitu personae*). Zbog toga je namjera da se učini poklon (*animus donandi*) bitan element ovog ugovora.
- Ugovor o poklonu je dobročini obligacioni ugovor, jer poklonoprimac za stvar, odnosno, imovinsko pravo koje prima na osnovu ugovora o poklonu nije dužan da da naknadu.
- Načelno je jednostrano obavezan ugovor, jer obaveza nastaje samo na strani poklonodavca, dok za poklonoprimca ne nastaje nikakva obaveza. Poklonodavac je obavezan da ustupi u vlasništvo poklonoprimcu određenu stvar ili pravo.

⁴ Bogdan Loza, Obligaciono pravo, Opšti dio, Sarajevo 1978., str.65.

⁵ Vidjeti: čl. 629. st. 1. i st.3., Nacrta ZOO BiH

Poklonoprimac stiče samo pravo iz ugovora da zahtijeva predaju predmeta poklona. Međutim, kada je riječ o nekim vrstama ugovora o poklonu, možemo uočiti da nekad i druga strana ima izvjesne obaveze (npr. ugovor o poklonu sa teretom ili nalogom).

- Po pravilu je komutativan⁶ ugovor. To znači da je u trenutku zaključenja poznata vrijednost poklona, odnosno stvar ili pravo koje se daruje. Izuzetno, ugovor o poklonu može da bude i aleatoran⁷, kada je zaključen ugovor o poklonu buduće stvari, čija se vrijednost u trenutku zaključenja ugovora ne zna.
- Ugovor o poklonu je dvostrani pravni posao, što znači da je za postojanje ovog pravnog posla, osim izjave volje poklonodavca, potrebna i izjava volje poklonoprimca, tj. prihvata poklona (*akcept*).

2.2 Uslovi za zaključenje ugovora o poklonu

„Opšta pravila o poslovnoj sposobnosti primjenjuju se kod ugovora o poklonu sa izvjesnim odstupanjima, pri čemu se pravi razlika između poklonodavca i poklonoprimca.“⁸ Od poklonodavca se, zbog toga što raspolaže svojom imovinom, zahtijeva potpuna poslovna sposobnost. Nasuprot tome, u odnosu na poklonoprimca se odstupa od tog pravila, jer maloljetna lica mogu imati svoju imovinu koju steknu radom ili je dobiju nasljedstvom, poklonom ili po nekom drugom zakonskom osnovu.⁹

S obzirom na činjenicu da stariji maloljetnici, tj. lica između navršenih 15 i 18 godina života, mogu da zaključe ugovor o radu (pod uslovom da posjeduju opštu zdravstvenu sposobnost za

⁶ Komutativni (lat. *commutatio*=promjena, zamjena) su oni ugovori kod kojih je, već u trenutku njihovog zaključenja, poznata visina i uzajamni odnos prestacija, tako da se tačno zna šta ko prima i šta ko po ugovoru duguje.

⁷ Aleatorni (lat. *alea*=kocka, igra na sreću, rizik) su oni ugovori kod kojih u momentu njihovog zaključenja nije poznata visina i uzajamni odnos prestacija, tj. ne zna se za koju će stranu nastati pravo, a za koju obveza, ili kolika će biti visina tih obaveza, ili kakav će biti odnos uzajamnih obaveza, već sve to zavisi od nekog neizvjesnog ili barem neodređenog događaja.

⁸ Dorđe Nikolić, nav. djelo, str. 186.

⁹ Vidjeti: čl. 285., st. 1., Porodični zakon Republike Srpske, “Službeni glasnik RS“, br. 54

rad i saglasnost zakonskog zastupnika)¹⁰, onda je logično da mogu punovažno zaključiti i ugovor o poklonu kao poklonodavci ukoliko predmet poklona potiče iz njihove zarade ostvarene iz radnog odnosa. Za to im nije potrebna saglasnost roditelja, odnosno staratelja. Ali ukoliko predmet poklona ne potiče iz njihove zarade, stariji maloljetnici ne mogu zaključiti ugovor o poklonu kao poklonodavci ni sa odobrenjem roditelja, odnosno staratelja.¹¹

Maloljetnici stariji od 7 godina, mogu samostalno zaključiti ugovor o poklonu u kome se pojavljuju kao poklonoprincipi. Za ovo im nije potrebna saglasnost roditelja, odnosno staratelja, jer se polazi od toga da oni time sebi pribavljaju korist. Međutim, roditelji, odnosno staratelji mogu, uz saglasnost organa starateljstva, zabraniti maloljetniku primanje poklona ukoliko bi na neki način primanjem tog poklona bio povrijeđen interes maloljetnika.

Maloljetnici mlađi od 7 godina ne mogu zaključiti ugovor o poklonu, jer se smatra sa ovi maloljetnici nisu sposobni da valjano izjave svoju volju.

2.3 Bitni elementi ugovora o poklonu

Dva su ključna, odnosno bitna elementa ugovora o poklonu:

- Predmet ugovora (stvar ili pravo)
- Namjera darežljivosti (*animus donandi*)

2.3.1 Predmet ugovora o poklonu

Ugovor o poklonu može biti zaključen o najrazličitijim stvarima, pod uslovom da se nalaze u pravnom prometu. To može biti jedna ili više stvari poklonodavca, imovinska prava poklonodavca, jedan dio ili cjelokupna imovina poklonodavca ili buduća imovina (npr. očekivani plodovi). Stvar koja je predmet ugovora o poklonu mora biti određena ili određiva,

¹⁰ Vidjeti: čl. 14., st. 2. Zakona o radu Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br. 55

¹¹ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 67.

znači stvar mora biti individualizirana, kako bi se tačno znalo koja se imovinska vrijednost ugovorom prenosi na poklonoprimeca.

Bitno je istaći da zaključenje ugovora o poklonu, pa i sama predaja, ne utiče na sudbinu stvarnih prava koja treće osobe imaju na predmetu poklona, zbog toga što poklonodavac ne može prenijeti više prava nego što i sam ima na stvari. Znači, ukoliko je predmet poklona stvar na kojoj treće osobe imaju neko stvarno pravo, poklonoprimec je dužan i obavezan da poštuje ta prava, a treće osobe imaju pravo ostvariti svoje pravo na isti način kako su to mogle ostvariti prema poklonodavcu.

Ukoliko se ugovorom o poklonu prenose imovinska prava, onda se mora raditi o prenosivim pravima. Pokloniti se može cijela sadašnja imovina, a poklon buduće imovine ograničen je suspenzivnim uvjetom, a taj uvjet je da poklonodavac tu imovinu stekne. Poklanjanje buduće imovine se mora specijalno ugovoriti. Prema Nacrtu ZOO u slučaju sumnje predmeta ugovora o poklonu, predmetom se smatra sadašnja imovina.

Ukoliko poklonodavac poklanja tuđu stvar, a ne svoju, zaključenje ugovora o poklonu, pa i sama predaja poklonjene stvari poklonoprimecu nema uticaja na izmjenu prava vlasništva povodom predmeta poklona. Ukoliko je stvar predata, vlasnik je može tražiti nazad vlasničkom tužbom, a ukoliko je došlo do oštećenja stvari, savjesni poklonoprimec ne odgovara, dok nesavjesni odgovara. Ukoliko poklonjenu stvar vlasnik oduzme od poklonoprimeca, poklonodavac neće biti dužan da mu je nadoknadi ukoliko je savjesatan, tj. nije znao da je stvar tuđa. Međutim, ukoliko je poklonodavac prilikom zaključenja ugovora bio nesavjestan, bit će dužan da nadoknadi poklonoprimecu svu štetu koja mu je prouzrokovana time što se ovaj pouzdao u zaključenje ugovora.¹²

¹²Bogdan Loza, nav. djelo, str. 68.

2.3.2 Namjera darežljivosti (*animus donandi*)

„Namjera darežljivosti obuhvata kako volju poklonodavca da bez naknade uveća imovinu poklonoprimca, tako i volju poklonoprimca da besplatno pribavi imovinsku korist na račun imovine poklonodavca.“¹³ Ukoliko te namjere ili volje nema, neće doći do valjanog zaključenja ugovora o poklonu. Namjera darežljivosti se ne pretpostavlja, već mora biti nesumnjivo izražena u ugovoru. Upravo po toj namjeri ugovor o poklonu se i razlikuje od drugih ugovora koji predstavljaju osnov za sticanje prava svojine, kao što su npr. ugovor o prodaji, ugovor o zajmu, ugovor o razmjeni. Tako npr. ako neko lice plati dug drugog lica, misleći pri tome da je to njegov dug, to se ne bi smatralo poklonom od strane isplatioca duga, jer je on bio u zabludi kada je plaćao taj dug tako da kod isplatioca ne postoji *animus donandi*. Ali ako je on bio u zabludi u ličnosti, misleći da je to lice postiglo određeni rezultat, a ustvari taj rezultat je postigao neko drugi, ugovor se smatra zaključenim, a isplatilac u tom slučaju može da traži poništenje ugovora. Ugovor o poklonu ne postoji ni u slučaju kad ugovorna stranka otuđuje svoju imovinu, a uopšte nije imala namjeru otuđiti je (ugovor zaključen pod prijetnjom ili prevarom).

2.4 Dejstvo ugovora o poklonu

Zaključenjem ugovora o poklonu dolazi do zasnivanja obligacionog odnosa između poklonodavca i poklonoprimca. Na osnovu tog obligacionog odnosa poklonodavac stiče određene obaveze, a poklonoprimac određena prava.¹⁴ Pošto ugovor o poklonu spada u jednostrano obavezne ugovore, on stvara obaveze samo na strani poklonodavca, dok na strani poklonoprimca nastaje samo pravo bez obaveze. „Izvjesta odstupanja postoje u slučaju darovanja s nalogom ili teretom, uzajamnog darovanja i mješovitog darovanja.“¹⁵

¹³ Đorđe Nikolić, nav. djelo, str. 187.

¹⁴ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 70.

¹⁵ Veseljko Šeparović, Ugovor o darovanju, Naša zakonitost, Zagreb, 1988., f. 9-10, str. 1169.

Osnovna obaveza poklonodavaca jeste da preda predmet poklona poklonoprimcu. To dolazi u obzir kod konsenzualnog poklona, jer realno darovanje ne nastaje bez predaje. Kada se poklonoprimcu poklonjena stvar preda, on postaje njen vlasnik, a sve do tada, vlasnik stvari je poklonodavac, što znači da je ugovor o poklonu samo *titulus* za sticanje prava vlasništva. Ako je predmet poklona neka tražbina (neko imovinsko pravo), poklonoprimac je postao njegov titular u momentu zaključenja ugovora.

Od zaključenja ugovora o poklonu do roka predaje poklonoprimcu, poklonodavac je dužan čuvati stvar. On snosi rizik zbog oštećenja ili propasti stvari ako je do njega došlo njegovom krivicom. Ako do propasti ili oštećenja stvari dođe bez njegove krivice (viša sila, krivica poklonoprimca ili neke treće osobe), poklonodavac ne odgovara. Ako poklonodavac ne preda stvar poklonoprimcu ili zakasni sa predajom, odgovara smo ako je to učinio namjerno ili grubom nepažnjom. I prema Nacrtu ZOO poklonodavac odgovara za namjerno neispunjenje obaveze iz ugovora o poklonu kao i za zadocnjenje, a u slučaju kašnjenja sa ispunjenjem novčanog poklona on ne duuguje novčanu kamatu poklonoprimcu.

Ukoliko poklonjena stvar ima mane, poklonodavac ne odgovara za njene fizičke i pravne nedostatke. Ali ako je za te nedostatke znao, pa ih namjerno ili zbog nemarnosti nije rekao poklonoprimcu, poklonoprimac ima pravo zahtijevati naknadu štete koju je pretrpio zbog nekog od tih nedostataka. Ali ukoliko je predmet poklona tuđa stvar, a poklonoprimac je to znao i pored toga prihvatio tu stvar, tada poklonodavac ne odgovara za štetu.¹⁶

3 OPOZIVANJE UGOVORA O POKLONU

Ono što je dato ugovorom o poklonu ne može se tražiti nazad. Poklon je, po pravilu neopoziv, a načelo neopozivosti je jedno od osnovnih načela ugovora o poklonu. Ni poklonodavac, ni neko treće lice ne mogu od poklonoprimca oduzeti predmet poklona. Ali ugovaračima je ostavljena mogućnost da u ugovoru predvide mogućnost (klauzulu) jednostranog opozivanja

¹⁶ Vidjeti: čl. 632., Nacrt ZOO BiH

poklona iz određenih razloga. Takve raskidne klauzule važeće su ako nisu u suprotnosti sa prinudnim propisima i dobrim običajima. Međutim, ako samim ugovorom nije predviđeno da se od poklonoprimca dati poklon može opozvati, u izvjesnim slučajevima zakon to omogućava i to kako samom poklonodavcu, tako i određenim trećim licima, iz razloga da bi se zaštitili njihovi interesi. Zakon uglavnom uzima u obzir okolnosti koje su se desile, odnosno koje su nastupile poslije zaključenja ugovora. Prema tome, pravilo je da se jednostrano zaključen ugovor o poklonu ne može jednostrano raskinuti, niti opozvati, osim u slučaju kada je to posebno ugovoreno ili zakonom propisano.

„Osnov ugovorne obaveze nije protivvrijednost koju druga strana daje, već je to namjera darivanja (*animus donandi*), koja se bazira na posebnom osjećanju privrženosti prema nekom licu.“¹⁷ Ako zbog nastupanja kasnijih okolnosti prestane osnov za poklon, odnosno prestane posebni tretman nekog lica, samim tim prestaje i osnov za držanje poklonjene stvari. U tom slučaju poklonodavac stiče pravo da od suda zahtijeva raskid ugovora o poklonu i vraćanje poklonjene stvari, odnosno predmeta poklona.

Zakonski razlozi opozivanja poklona u našem pravu su:

1. Opozivanje poklona od strane poklonodavca:
 - Nezahvalnost poklonoprimca
 - Nedostatak sredstava za život poklonodavca
 - Razvod braka i poništenje braka zaključenog između poklonodavca i poklonoprimca
2. Opozivanje poklona od strane trećih lica:
 - Ako je poklonom povrijeđen nužni dio nužnih nasljednika
 - Ako je poklonom povrijeđeno pravo izdržavanja određenih lica
 - Ako je poklonom oštećen povjerilac poklonodavca

Postoje i pokloni koji se ne mogu opozvati. To su: uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi, darovi učinjeni iz zahvalnosti, darovi učinjeni društveno-političkoj zajednici, radnoj

¹⁷ Dragan Kostić, Opoziv i povraćaj poklona, Pravni život, br. 2/73, str. 25.

organizaciji, ustanovi, udruženju ili nekom drugom pravnom licu, kao i darovi učinjeni u dobrotvorne i opštekorisne svrhe.¹⁸ Prema Nacrtu ZOO ne mogu se opozvati uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi kao i darovi učinjeni iz zahvalnosti.

Kod opozivanja poklona od strane poklonodavca nastupanjem zakonom predviđene činjenice, samo poklonodavac stiče pravo na opozivanje poklona. Ukoliko poklonodavac ne iskoristi to svoje pravo, ugovor se neće ni raskinuti, a samim tim poklon će i dalje ostati kod poklonoprimca. „Pravo na opoziv poklona je lično pravo i gasi se smrću poklonodavca. Izuzetno pravo na opoziv poklona prelazi na nasljednike poklonodavca, ako je poklonoprimac umišljano prouzrokovao smrt poklonodavca ili ako poklonoprimac nije ispunio nalog ili teret.“¹⁹

Što se tiče opozivanja ugovora o poklonu kojim se poklonodavac obavezao na povremena davanja, može se vidjeti da Nacrt ZOO ovo pitanje reguliše nešto drugačije u odnosu na Skicu za zakonik o obligacijama i ugovorima. Prema Nacrtu ZOO ugovor o poklonu kojim se poklonodavac obavezao na povremena davanja prestaje smrću jedne od ugovornih strana, ukoliko iz ugovora ne proizilazi nešto drugo²⁰ (obaveze ne prelaze na nasljednike), dok prema Skici za zakonik o obligacijama i ugovorima, ovaj ugovor prestaje smrću poklonoprimca, ali u slučaju smrti poklonodavca, obaveze iz takvog ugovora prelaze na njegove nasljednike, ukoliko iz ugovora ne proizilazi nešto drugo.²¹

Odricanje unapred od prava da se poklon opozove nema pravne važnosti.

¹⁸ Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima čl. 520. st. 1. i st. 2.

¹⁹ Vidjeti: čl. 713., st. 1. i 2. Nacrt ZOO, Federacija BiH-RS, 16.06.2003.

²⁰ Vidjeti: čl. 708., st. 1. Nacrt ZOO, Federacija BiH-RS, 16.06.2003.

²¹ Vidjeti: čl. 513. Skice za zakonik o obligacijama i ugovorima

3.1 Zakonska mogućnost opozivanja ugovora o poklonu od strane poklonodavca

U teoriji i zakonodavstvu zakonska mogućnost raskidanja ugovora o poklonu od strane poklonodavca naziva se opozivanje poklona (*revocatio*). To nije poništaj ugovora o poklonu, jer on dolazi u obzir samo u slučaju postojanja pravno relevantnih nedostataka u momentu zaključenja ugovora. U slučaju opoziva poklona poklonodavac se ne poziva na nedostatke koji su se pojavili, odnosno koji su postojali u momentu zaključenja ugovora, nego na činjenice koje su nastale po zaključenju, odnosno izvršenju ugovora. Tu se radi o nastupanju zakonom predviđenih okolnosti koje poklonodavcu daju pravo na raskid ugovora. Ukoliko poklonodavac to pravo ne iskoristi, ugovor ostaje na snazi sa svim svojim dejstvima i proizvodi pravne posljedice.

3.1.1 Opozivanje ugovora o poklonu zbog nezahvalnosti

Najčešći razlog koji poklonodavcu daje pravo da ugovor o poklonu jednostarano raskine je nezahvalnost poklonoprimalca prema poklonodavcu. „Poklonodavac može raskinuti ugovor i opozvati učinjeni poklon ako poklonoprimalac svojim ponašanjem prema ovome ili prema nekom njemu bliskom licu pokaže veliku nezahvalnost.“²²

Opozivanje ugovora o poklonu nije regulisano pozitivnim propisima i zbog toga se primjenjuju „pravna pravila“ iz predratnih propisa (OAGZ, SGZ, OIZ). U Srpskom građanskom zakoniku govori se o velikoj neblagodarnosti poklonoprimalca prema poklonodavcu, koja se ispoljava u napadu na njegov život, povredi tijela ili časti, odnosno u narušavanju njegove slobode i imovine.²³ Austrijski građanski zakonik govori o gruboj neblagodarnosti kao razlogu za opozivanje poklona, podrazumijevajući pod tim takvu povredu tijela, časti ili imovine zbog koje se može protiv poklonoprimalca, po službenoj dužnosti ili na zahtjev poklonodavca (kao povrijeđenog), pokrenuti krivični postupak.²⁴ U

²² Mirsa Mijačić, Obligacioni ugovori, Savremena administracija, Beograd, str. 67.

²³ Srpski građanski zakonik (SGZ) čl. 567.

²⁴ Austrijski građanski zakonik (OAGZ) čl. 948.

opštem imovinskom zakoniku za Crnu Goru, govori se „o krajnjoj neblagodarnosti poklonoprimeca, koji tako postupa u slučaju kad umišljajno poklonodavcu radi o glavi, ili digne ruku na njega, ili ga inače teško uvrijedi, ili mu prouzrokuje kakvu veću štetu na imovini.“²⁵ Znači, Austrijski građanski zakonik traži da djelo učinjeno prema poklonodavcu bude okvalifikovano kao krivično djelo, dok Srpski građanski zakonik i Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru predviđaju da je dovoljno da je djelo učinjeno namjerno.

Sam pojam nezahvalnosti nije precizno određen, jer on predstavlja duhovno (unutrašnje) raspoloženje jednog lica koje se manifestuje kroz njegove postupke. Nije svaka nezahvalnost razlog za opoziv poklona (npr. obična svađa sa poklonoprimecem). Mogu postojati razni oblici i stepeni nezahvalnosti, i svi oni nemaju podjednaku težinu i ne vode istom rezultatu. Zakon uzima u obzir samo teže oblike nezahvalnosti - kvalifikovane nezahvalnosti. Da bi poklonodavac imao pravo da traži opoziv poklona, mora da je u pitanju kvalifikovana, tj. gruba neblagodarnost, i da djelo kojim se nanosi povreda ličnosti, imovine ili časti poklonodavca proizilazi iz umišljajnog postupka poklonoprimeca.

Postojanje nezahvalnosti je faktičko pitanje i kod ove ocjene treba imati u vidu sve relevantne okolnosti konkretnog slučaja i određene društvene standarde. Bitno je utvrditi krajnje nekorektan odnos poklonoprimeca prema poklonodavcu, odnosno da se postupak poklonoprimeca može okvalifikovati kao gruba nezahvalnost. Sud svoju odluku o tome da li postoji gruba nezahvalnost ili ne postoji, treba zasnivati na odgovarajućem pravnom standardu, na onome šta se najčešće dešava u jednoj sredini, prema uobičajenom i redovnom toku stvari.

U sudskoj praksi ne postoji saglasnost u pogledu oblika i stepena nezahvalnosti koja bi bila razlog za opoziv poklona.

„Tako: Poklon se može opozvati zbog grube neblagodarnosti poklonoprimeca prema poklonodavcu. Postojanje grube neblagodarnosti je faktičko pitanje i ona se ne sastoji samo u

²⁵ Mirsa Mijačić, nav. djelo, str. 68.

radnjama koje mogu povući krivičnu odgovornost poklonoprimeca. (presuda VS Slov. PŽ-907/72 od 19. III 1973. Potvrđena presudom VS Jug., Rev-179/73 od 12. IX 1973)²⁶

“Pod grubom nezahvalnošću ne može se podrazumjevati svako dijelo koje ujedno predstavlja krivično djelo, već ono mora biti tako da po svojoj težini i posljedicama na odnose među strankama razumno opravdava opoziv darovanja. (VHS, Gzz-84 od/84 od 26. II 198)²⁷

U pravnoj teoriji i zakonodavstvu, ne postoji jedinstven stav o tome da li nezahvalnost treba da se odnosi samo na ličnost poklonodavca ili i na njemu bliska lica. Tako prema SGZ i OAGZ samo nezahvalnost koja je pokazana od strane poklonoprimeca prema poklonodavcu je relevantna za opoziv poklona.²⁸ Druga zakonodavstva (Njemački građanski zakonik čl. 53., Švajcarski zakonik o obligacijama čl. 249., st.1. i OIZ čl. 448. St. 2.) previđaju da poklonodavac može tražiti opoziv poklona i u slučaju grube nezahvalnosti prema njemu bliskim licima. U Skici za zakonik o obligacijama i ugovorima se navodi da “darivalac može raskinuti ugovor i opozvati dar ako obdarenik svojim ponašanjem prema njemu, ili nekom njemu bliskom licu, pokaže veliku neblagodarnost.”²⁹ I u našem pravu, poklon može biti opozvan ne samo zbog grube nezahvalnosti izražene prema poklonodavcu, nego i prema članovima njegove uže porodice kao što su djeca, roditelji ili bračni drug, jer nanošenje štete nekom članu porodice na neki način predstavlja štetu i samom poklonodavcu.

U Nacrtu ZOO je predviđeno da poklonodavac može opozvati ugovor o poklonu zbog grube nezahvalnosti poklonoprimeca, s tim da se pod grubom nezahvalnosti podrazumjeva da je poklonoprimec učinio prema poklonodavcu ili nekom od članova njegove uže porodice krivično djelo ili se teže ogriješio o zakonom utvrđene dužnosti prema poklonodavcu ili članovima njegove uže porodice.³⁰

²⁶ Veseljko Šeparović, nav. djelo, str. 1172.

²⁷ Veseljko Šeparović, nav. djelo, str. 1172.

²⁸ Dragan Kostić, nav. djelo str. 28.

²⁹ Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima čl. 571.

³⁰ Vidjeti: Nacrt ZOO BiH, čl. 643.

Opoziv poklona je “civilna kazna“, koju zakonodavac predviđa za nezahvalnost poklonoprimeca u interesu javnog morala, jer ako poklonoprimec bez ikakve naknade uživa određene pogodnosti poklona, onda osnovno od njega treba očekivati ako ne blagonaklon, onda bar korektan stav prema poklonodavcu.³¹

Samim djelom velike nezahvalnosti od strane poklonoprimeca ne dolazi do opoziva poklona *ipso facto*.³² Do opoziva poklona će doći samo na zahtjev poklonodavca, odnosno njegovih nasljednika, ukoliko je smrt poklonodavca nastupila unutar predviđenog roka za pravo na opoziv. Ako je poklonodavac bio živ za svo vrijeme trajanja roka za mogućnost opoziva poklona i nije podnio zahtjev za opoziv, nasljednici gube pravo na stavljanje zahtjeva za opoziv poklona. Zahtjev se podnosi protiv poklonoprimeca koji je dijelo učinio. Prema mišljenju nekih autora, ako poklonoprimec više nije živ, a rok nije istekao, zahtjev se može podnijeti i protiv njegovih nasljednika (i to u roku od tri godine od dana učinjene nezahvalnosti),³³ dok prema mišljenju drugih to nije moguće, jer nasljednici poklonoprimeca mogu ne samo da ne budu akteri čina nezahvalnosti, već i da za to uopšte ne znaju.³⁴ Prema Nacrtu ZOO nasljednik poklonodavca može opozvati poklon, ako je poklonoprimec namjerno usmrtio poklonodavca, odnosno ukoliko ga je spriječio da opozove poklon.

Pravo na raskid ugovora zbog nezahvalnosti poklonoprimeca, prestaje smrću poklonoprimeca kao i protekom jedne godine od dana kada je poklonodavac saznao za poklonoprimečevu nezahvalnost, a najduže u roku od deset godina od dana pokazane nezahvalnosti.³⁵

U slučaju opozivanja poklona zbog nezahvalnosti, poklonoprimec je dužan vratiti sve što je primio na ime poklona. U zavisnosti od toga da li je predmet poklona u državini

³¹ Dragan Kostić, nav. djelo, str. 27.

³² *ipso facto* (*lat. = samim činom*), tehnički izraz iz kanonskog prava kojim se kaže da kod nekih prekršaja kazna nastupa istog trenutka kada je prekršaj učinjen, a ne nakon izričite odluke crkvene vlasti.

³³ Bogdan Loza, nav. djelo str. 80.

³⁴ Dragan Kostić, nav. djelo str. 28.-29.

³⁵ Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima, čl. 517. st. 3.

poklonoprimeca ili trećeg lica, primjenjivat će se različita pravila. Do podnošenja zahtjeva za opoziv poklona poklonoprimec, odnosno njegovi nasljednici smatraju se savjesnim, a od momenta podnošenja zahtjeva nesavjesnim.³⁶

U slučaju kad je predmet ugovora o poklonu u državini poklonoprimeca, primjenjuju se pravila savjesne i nesavjesne državine. Odgovornost nesavjesnog držaoca daleko je oštrija, a savjesni držalac postaje nesavjestan momentom podnošenja tužbe za povraćaj predmeta poklona.

Kada je u pitanju predmet ugovora o poklonu koji se u trenutku raskida ugovora i vraćanja poklona nalazi kod trećeg lica, primjenjuju se pravila o savjesnosti i nesavjesnosti poklonoprimeca. U tom slučaju savjestan poklonoprimec vraća ono što je na osnovu teretnog otuđenja dobio kao naknadu, ali ne i preko vrijednosti poklonjene stvari, dok kod bezteretnog otuđenja nema obavezu vraćanja poklonjene stvari. Nesavjestan poklonoprimec mora vratiti punu vrijednost poklonjene stvari.

„Ukoliko su treća lica prije opoziva poklona konstituisala neko pravo na poklonjenoj stvari, opoziv poklona na njih ne utiče, ono ostaje na snazi i poslije opoziva. Ali ako je ovo pravo konstituisano na predmetu poklona poslije opoziva poklona, ne tangira podnosioca zahtjeva.“³⁷ Iz tog razloga je neophodno da se podizanje tužbe za opoziv poklona upiše u zemljišne knjige ako je u pitanju nekretnina kao predmet poklona, da bi treća lica to mogla saznati.

3.1.2 Opozivanje ugovora o poklonu zbog nedostatka sredstava za život (zbog osiromašenja)

Poklonodavac koji nema dovoljno sredstava za život ili za izdržavanje lica koja je po zakonu dužan da izdržava, može raskinuti ugovor o poklonu, a ako je već predao stvar

³⁶ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 77.

³⁷ Bogdan Loza, Obligaciono pravo II, Posebni dio, Srpsko Sarajevo 2000., str.80.

poklonoprimcu, može poklon opozvati i tražiti da mu poklonoprimac vrati ono što se od primljenog poklona još nalazi u njegovoj imovini.³⁸

Nacrt ZOO razlikuje odustajanje od poklona zbog osiromašenja i opoziv poklona zbog osiromašenja. Poklonodavac može odustati od ugovora o poklonu, sve dok njegova obaveza ne dospije za ispunjenje, ako se njegovo imovinsko stanje toliko pogorša da bi ispunjenje ugovora ugrozilo njegovo izdržavanje, ili onemogućilo ispunjavanje njegove obaveze izdržavanja. Ukoliko se poklonodavac, nakon ispunjenja ugovora o poklonu, toliko osiromaši da nema sredstava za svoje nužno izdržavanje, a nema ni osobe koja ga je po zakonu dužna da izdržava, može opozvati ugovor o poklonu i zahtijevati njegovo vraćanje.³⁹

Srpski građanski zakonik govori o osiromašenju poklonodavca da ni živjeti ne može, a austrijski Opšti građanski zakonik govori u zapadanju poklonodavca u takvu oskudicu da mu nedostaje potrebno izdržavanje.⁴⁰ Po austrijskom Opštem građanskom zakoniku poklonodavac je imao pravo tzv. djelimičnog opoziva poklona, tj. opoziva samo prinosa koje je davao predmet poklona kao što su plodovi, kamate i sl., i to u onoj mjeri koja je potrebna za njegovo nužno izdržavanje. Po Srpskom građanskom zakoniku poklonodavac je imao pravo tzv. apsolutnog opoziva poklona, odnosno opoziva poklona u cjelosti, što je prihvaćeno i u našem pravu.

Pravna teorija i sudska praksa je izgradila uslove koji moraju biti ispunjeni da bi se ugovor o poklonu mogao opozvati zbog osiromašenja. Ti uslovi su: da ne postoje lica koja su po zakonu dužna da ga izdržavaju, ili ako ona postoje, da nemaju sredstava za njegovo izdržavanje; da poklonoprimac nije i sam u oskudici u pogledu nužnog izdržavanja sebe i svoje porodice; da se predmet poklona ili njegova vrijednost nalazi u imovini poklonoprimca.⁴¹

³⁸ Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima, čl. 518. st. 1.

³⁹ Vidjeti: Nacrt ZOO BiH, čl. 641. i čl. 642. st. 1.

⁴⁰ Vidjeti: paragraf 567. SGZ, paragraf 947. OAGZ

⁴¹ Vidjeti: Mirsa Mijačić, nav. djelo str. 70., Bogdan Loza nav. djelo str. 78., Dragan Kostić nav. djelo str. 26.-27.

I redaktori Nacrta ZOO su, u većoj mjeri, uzeli u obzir ove uslove. Tako je u Nacrtu ZOO navedeno da poklonodavac može opozvati ugovor o poklonu zbog osiromašenja: ako nema sredstava za svoje nužno izdržavanje, a nema ni lica koja su ga prema zakonu dužna da izdržavaju; ako se predmet poklona ili njegova vrijednost nalaze u imovini poklonoprimca; i ako poklonoprimac nije i sam u oskudici u pogledu svog izdržavanja kao i izdržavanja lica koja je po zakonu dužan da izdržava.⁴²

„Ukoliko je poklonoprimac predmet poklona ili njegovu vrijednost zlonamjerno otuđio, bit će odgovoran za to.“⁴³

Raskid treba da djeluje za ubuduće ukoliko nije došlo do predaje predmeta poklona, a ukoliko je predmet poklona kod poklonoprimca, tužbom se može tražiti povraćaj po pravilima o savjesnoj državini.

Pošto se radi o osiromašenju bez krivice poklonodavca, treba voditi računa i o interesima poklonoprimca. Ukoliko je i poklonoprimac u teškoj materijalnoj situaciji, bez nužnih sredstava za život ili bez sredstava za izdržavanje lica koja je po zakonu dužan da izdržava, raskid ne treba dozvoliti, odnosno, poklonodavcu ne treba dozvoliti pravo na povraćaj poklona.

Poklonoprimac može izbjeći opozivanje ako se obaveže da će davati poklonodavcu, u odgovarajućoj mjeri, sredstva koja mu nedostaju.⁴⁴ Ukoliko poklonoprimac prihvati tu obavezu on ne može biti prinuđen na vraćanje poklona, jer poklonodavac više nema pravo na opozivanje. Ovo pravilo je ustanovljeno da bi se zaštitili interesi poklonoprimca, a ne samo poklonodavca.

⁴² Vidjeti: Nacrt ZOO BiH, čl. 642. st. 1. i st. 2.

⁴³ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 78.

⁴⁴ Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima, čl. 518. st.2., Nacrt ZOO, čl. 642. st. 3.

Prema Nacrtu ZOO poklonodavac ne može opozvati poklon ili zahtijevati vraćenje poklona ako, se namjerno ili grubom nepažnjom doveo u tu oskudicu.

Ako je poklonodavac učinio više poklona i steknu se uslovi za njihovo opozivanje zbog nedostatka sredstava za život, pokloni se opozivaju obrnutim redom u odnosu na redoslijed kojim su učinjeni. Znači opozivaju se prvo kasniji, pa onda raniji pokloni, sve dok se ne namire potrebe poklonodavca za nužno izdržavanje. Ukoliko su pokloni učinjeni istovremeno opozivaju se srazmjerno njihovoj pojedinačnoj vrijednosti prema sumi vrijednosti svih zahtjeva.⁴⁵

Opoziv poklona vrši se podnošenjem zahtjeva poklonoprimcu koji može biti sudski i vansudski. Do podnošenja tog zahtjeva poklonoprimac se smatra savjesnim držaocem predmeta poklona, a poslije toga nesavjesnim, što je značajno zbog obima vraćanja poklona.

Poklonodavac ne može opozvati poklon, ako je od predaje poklona proteklo desetak godina za nepokretne stvari, odnosno pet godina za pokretne.⁴⁶

3.1.3 Opozivanje ugovora o poklonu u slučaju razvoda ili poništenja braka između poklonodavca i poklonoprimca

Do opozivanja poklona može doći i u slučaju razvoda ili poništenja braka zaključenog između poklonodavca i poklonoprimca. Ovaj razlog opozivanja ugovora o poklonu nije predviđen Nacrtom ZOO-a, ali se može naći u Porodičnom zakonu kao *lex specialis*.

I razvod i poništenje (ništavost) braka su jedan od načina prestanka braka. Porodični zakon Republike Srpske predviđa da brak nije valjan: ako je sklopljen između dva lica istog spola ili ako nije zaključen pred nadležnim organom, ako brak nije sklopljen radi ostvarivanja zajednice života supružnika, ako je zaključen za vrijeme trajanja ranijeg braka jednog od supružnika, ako ga je sklopilo lice nesposobno za rasuđivanje, ako su ga sklopili krvni,

⁴⁵ Vidjeti: M. Mijačić, nav. djelo str. 70.-71., B.Loza, nav. djelo str. 78.

⁴⁶ Vidjeti: Nacrt ZOO BiH, čl. 642. st. 5.

tazbinski ili adoptivni srodnici između kojih nije dozvoljeno sklapanje braka, ako su ga međusobno sklopili staratelj i štićenik. Prema ovom zakonu bračni supružnik može tražiti razvod braka ako su bračni odnosi teško i trajno poremećeni, usljed čega je zajednički život postao nepodnošljiv, kao i u slučaju ukoliko je jedan od bračnih supružnika nestao i o njemu nema nikakvih vijesti za vrijeme od dvije godine.⁴⁷

Prema Porodičnom zakon Republike Srpske ako brak prestane razvodom ili poništenjem, pokloni koje su supružnici učinili jedan drugome prije zaključenja braka ili u toku braka, ne vraćaju se. Vraćaju se samo pokloni iz posebne imovine bračnog supružnika koji su nesrazmjerno velike vrijednosti, u odnosu na vrijednost njegove cijelokupne imovine. Međutim, bračni drug nije dužan da vrati takav poklon ako bi to značilo očitu nepravdu za njega, ili ako bi ga to dovelo u teške materijalne prilike.⁴⁸

Ukoliko je poklon otuđen, onda umjesto njega, vraćaju se novčane vrijednosti ili za njega primljene stvari, s tim da se vrijednost u novcu utvrđuje, prema izboru poklonodavca, u visini za koju je otuđena poklonjena stvar, ili u vrijednosti koju je poklonjena stvar imala u vrijeme otuđenja. Ukoliko je poklonjena stvar otuđena ili uništena u zloj namjeri, poklonprimac je dužan da poklonodavcu nadoknadi vrijednost stvari po tržišnoj cijeni u vrijeme kada je stvar trebalo vratiti.⁴⁹

Prema Porodičnom zakonu Republike Srbije, ako brak prestane razvodom ili poništanjem, uobičajeni pokloni koje su supružnici učinili jedan drugome u toku trajanja zajedničkog života u braku ne vraćaju se, ali se vraćaju oni pokloni čija je vrijednost nesrazmjerno velika u odnosu na vrijednost zajedničke imovine supružnika. Opoziv poklona supružnik ne može ostvariti, ako bi prihvatanje njegovog zahtjeva za opoziv poklona predstavljalo očiglednu

⁴⁷ Vidjeti: čl. 29. do 33., čl. 52. st. 1. i čl. 53., Porodični zakon Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br.54

⁴⁸ Vidjeti: čl. 282. st. 1., Porodični zakon Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br. 54

⁴⁹ Vidjeti: čl. 283., Porodični zakon Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br. 54

nepravdu za drugog supružnika. Pokloni se vraćaju prema stanju u kome su se nalazili u trenutku prestanka zajedničkog života u braku.⁵⁰

Kao što se iz navedenog može vidjeti, u pravu Republike Srpske, kao i u pravu Republike Srbije, primjenjuju se ista pravila i prilikom opozivanja ugovora o poklonu u slučaju razvoda braka i prilikom opozivanje ugovora o poklonu u slučaju poništenja braka. Njihove odredbe u manjoj ili većoj mjeri na isti način regulišu ova pitanja. Razlika postoji samo u onom djelu koji se odnosi na poklone koji se vraćaju, odnosno na imovinu iz koje se pokloni vraćaju. U pravu Republike Srbije vraćaju se oni pokloni (koji su supružnici učinili jedan drugom u toku trajanja braka) čija je vrijednost nesrazmjerno velika u odnosu na vrijednost zajedničke imovine supružnika, dok se u pravu Republike Srpske vraćaju pokloni iz posebne imovine bračnog supružnika, koji su nesrazmjerno velike vrijednosti u odnosu na vrijednost njegove cjelokupne imovine, u vrijeme postavljanja zahtjeva za vraćanje. Takođe, u Porodičnom zakonu Republike Srbije nije regulisano pitanje vraćanja poklona koji je otuđen ili uništen, dok je to pitanje regulisano Porodičnim zakonom Republike Srpske.

U bivšim jugoslovenskim republikama kod opoziva poklona zbog razvoda braka uzimala se u obzir krivica bračnih drugova, a kod opoziva poklona zbog poništenja braka savjesnost, odnosno nesavjesnost bračnih drugova.

Tako se u slučaju razvoda braka, obični pokloni koji su bračni supružnici učinili jedan drugom nisu vraćali, dok su se ostali pokloni (naročito oni koji su nesrazmjerni sa imovinskim stanjem poklonodavca) vraćali. Ali bračni drug koji nije bio kriv za razvod imao je pravo da zadrži sve poklone primljene od bračnog druga zbog čije je krivice brak razveden, a ukoliko su pokloni otuđeni vraćala se vrijednost ili stvar primljena za njih.⁵¹ Ali ukoliko je brak razveden bez ičije krivice ili ukoliko su oba bračna druga kriva za razvod, svaki bračni drug je imao pravo da zadrži primljene poklone.

⁵⁰ Vidjeti: čl. 190., Porodični zakon Republike Srbije, "Službeni glasnik RS", br. 18/2005

⁵¹ Vidjeti: čl. 68. Zakon o braku Socijalističke Republike Srbije, "Službeni glasnik SRS", br. 52/74

U slučaju poništenja braka bračni drug koji je bio savjestan, zadržavao je poklone koje dobio radi braka i u toku braka od drugog bračnog druga ili drugih lica. Takođe imao je pravo zahtijevati vraćanje poklona koje je učinio drugom bračnom drugu, ukoliko je ovaj bio nesavjestan.⁵² Ukoliko su oba bračna druga bila savjesna, nisu znali za razloge ništavosti, imali su pravo da zadrže poklone primljene za vrijeme trajanja braka, znači učinjeni pokloni se nisu mogli opozvati. To je isto važno i u slučaju kada su oba bračna druga bila nesavjesna, odnosno kada su znali za razloge koji njihov brak čine ništavim.

3.2 Zakonska mogućnost opozivanja ugovora o poklonu od strane trećih lica

U našem pravnom sistemu postoji mogućnost da i neka treća lica, pod određenim pretpostavkama, opozovu ugovor o poklonu koji je zaključen između drugih osoba, a radi zaštite svojih interesa.

Ta lica su:

1. Nužni nasljednici, kada je ostavilac poklonima povrijedio njihov nužni dio
2. Lica koja je po zakonu poklonodavac bio dužan da izdržava
3. Povjerioci poklonodavca

3.2.1 Pravo nužnih nasljednika da opozovu ugovor o poklonu

Opoziv poklona od strane nužnih nasljednika dolazi do izražaja kada je povrijeđen njihov nužni dio. Nužni dio je dio zaostavštine kojom ostavilac ne može raspolagati. To je određeni dio zakonskog dijela, odnosno dio onog dijela koji bi nužni nasljednik, kao zakonski nasljednik, dobio da nema testamenta. Opoziv poklona kojim je povrijeđen nužni dio mogu da traže samo nužni nasljednici. To su: djeca umrlog, njegovi usvojenici (ukoliko pri usvojenju to pravo nije ograničeno ili sasvim isključeno) i njegov supružnik. Ostali potomci umrlog su

⁵² Vidjeti: čl. 39. Zakon o braku Socijalističke Republike Srbije, "Službeni glasnik SRS", br. 52/74

nužni nasljednici kada su po zakonskom redu nasljeđivanja pozvani na nasljeđe i ukoliko su nesposobni za rad i nemaju nužnih sredstava za život.⁵³

Nužni nasljednici mogu tražiti vraćanje poklona koje je ostavilac učinio za života, a kojima je povrijeđen njihov nužni dio. U tom slučaju raspolaganja testamentom će se smanjiti, a pokloni će se vratiti ukoliko je potrebno da bi se namirio nužni dio. Nužni dio je povrijeđen kada ukupna vrijednost testamentarnog raspolaganja i učinjenih poklona premašuje raspoloživi dio.⁵⁴

Ukoliko je došlo do povrede nužnog dijela, prvo se smanjuju raspolaganja učinjena testamentom, pa ukoliko nužni dio time ne bude namiren onda se vraćaju pokloni, jer se polazi od toga da je i testamentarno raspolaganje ustvari poklon, i to po vremenu najkasniji.⁵⁵

Pokloni se vraćaju sukcesivno, i to obrnutim redom kojim su učinjeni. Prvo se vraćaju pokloni novijeg datuma, pa starijeg datuma, sve dok se ne namiri nužni dio nasljednika. Pokloni koji su učinjeni istovremeno vraćaju se srazmjerno njihovoj vrijednosti i vrijednosti koja je potrebna za namirenje nužnog dijela.

Ako ugovor o poklonu nije sačinjen pismeno, datum kojeg je poklon učinjen određuje se prema predaji poklonjene stvari, a ukoliko je sačinjen pismeno onda prema momentu sačinjenja.⁵⁶ Poklonoprimac se smatra savjesnim držaoцем poklona, sve do dana kada je saznao za zahtjev za vraćanje poklona.

Vraćanje poklona usljed povrede nužnog dijela, nužni nasljednici mogu tražiti u roku od tri godine od smrti ostavioca, odnosno od dana kada je rješenje kojim je utvrđena njegova smrt postalo pravosnažno.

⁵³ Vidjeti: čl. 30., Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br. 1/2009

⁵⁴ Vidjeti: čl.39. st.1., Zakon o nasljeđevanju Republike Srpske, "Službeni glasnik RS", br.1/2009

⁵⁵ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 79.

⁵⁶ Bogdan Loza, nav. djelo, str. 82.

3.2.2 Pravo opoziva ugovora o poklonu od strane lica koja je poklonodavac bio dužan da izdržava

„Lica koja je poklonodavac bio dužan da izdržava po bilo kom osnovu (zakonu, testamentu, sudskoj odluci) mogu da opozovu poklone koje je ovaj učinio da bi se mogla ispuniti obaveza izdržavanja.“⁵⁷ Dakle, izdržavana lica imaju pravo da zahtijevaju od poklonoprimca da vrati poklon u onoj mjeri u kojoj je njihovo pravo ugroženo, ali u granicama njegovog obogaćenja.

Poklonodavac koji je po zakonu dužan da izdržava određena lica, ne može činiti one poklone kojima bi svoju imovinu smanjio u tolikoj mjeri, da time dovede u pitanje pravo izdržavanih lica. Ali ukoliko to učini, lice koja je poklonodavac dužan da izdržava, ovlašteno je da sudskim putem traži od poklonoprimca ono što mu poklonodavac, zbog učinjenog poklona, više ne može dati. Poklonoprimac može zadržati predmet poklona ako se obaveže da će izdržavanim licima, u odgovarajućoj mjeri, davati sredstava za izdržavanje.⁵⁸

Opozivanje poklona vrši se obrnuto redu kojim su učinjeni. Poklonoprimac se smatra savjesnim držaocem do momenta opozivanja poklona, odnosno do trenutka podnošenja zahtjeva od strane izdržavanih lica.

Opozivanje poklona iz ovih razloga ima za cilj da se onemogući izigravanje obaveze lica koje je dužno da daje izdržavanje drugom licu.

Opoziv poklona od strane lica koja je poklonodavac bio dužan da izdržava nije regulisan u Porodičnom zakonu Republike Srpske.

⁵⁷ Đorđe Nikolić, nav. djelo, str. 189.; Bogdan Loza, nav. djelo str. 83.;

⁵⁸ Mirsa mijačić, nav. djelo, str. 73

3.2.3 Opozivanje ugovora o poklonu od strane povjerilaca poklonodavca radi namirenja svojih potraživanja

Kada povjerioci nisu u stanju da naplate svoja potraživanja od dužnika u izvršnom postupku zbog njegove insolventnosti, priznato im je pravo da mogu pobijati učinjene poklone od strane svog dužnika u cilju namirenja.

Tužba kojom se vrši pobijanje poklona od strane povjerilaca, radi namirenja svojih potraživanja, naziva se *actio Pauliana*. Ona se podnosi protiv poklonoprimca, a ima za cilj da u mjeri koja je potrebna za namirenje tražbine povjerioca, stavi van dejstva zaključeni ugovor o poklonu u odnosu na njega. Svaki povjerilac čije je potraživanje dospjelo za isplatu, može pobijati pravnu radnju svoga dužnika koja je preduzeta na njegovu štetu.

Da bi povjerioci dužnika mogli uspjeti sa ovom tužbom, potrebno je da protiv poklonodavca imaju izvršnu tražbinu i da sudsko izvršenje na njegovoj imovini nije dovelo do potpunog namirenja njihovih tražbina. Povjerioci nisu dužni da dokazuju namjeru dužnika da ih učinjenim poklonom odšteti, kao ni to da je poklonoprimac znao za namjeru oštećenja.⁵⁹

Tuženi može izbjeći pobijanje ako ispuni dužnikovu obavezu. Tužba za pobijanje se može podnijeti u roku od tri godine, računajući od dana kada je preduzeta pravna radnja koja se pobija.

Zbog oštećenja povjerioca ne mogu se pobijati uobičajeni prigodni pokloni, nagradni pokloni, kao ni pokloni učinjeni iz zahvalnosti, srazmjerno materijalnim mogućnostima dužnika.

⁵⁹ Bogdan Loza, nav. djelo str. 83.

4 ZAKLJUČAK

Kroz ovaj diplomski rad smo se detaljnije upoznali sa samim ugovorom o poklonu kao i sa razlozima zbog kojih se on može opozvati.

Vidjeli smo da je ugovor o poklonu takav ugovor kojim poklonodavac, predaje poklonoprimcu, u svojinu određenu stvar ili neko drugo pravo, bez naknade, a ovaj to prihvata. Bitno je da postoji namjera darežljivosti, te da su ispunjene pretpostavke koje se tiču bitnih elemenata ugovora o poklonu. U suprotnom ugovor ne može nastati.

Ugovor o poklonu je dosta specifičan i sadrži nekoliko osobina po kojima se razlikuje od svih ostalih ugovora. Prije svega on nije regulisan Zakonom o obligacionim odnosima jer su redaktori tog zakona smatrali da on nije ugovor kojim se uređuju robonovčani odnosi. Zakonske odredbe kojima je regulisan ovaj ugovor ne mogu se naći “na jednom mjestu“, u jednom zakonu, već ih treba tražiti u drugim zakonima kao što su: Srpski građanski zakonik, Zakon o nasljeđivanju i Porodični zakon.

Ugovor o poklonu po pravilu je neopoziv, ali ipak pod određenim uslovima moguće je njegovo opozivanje. Osnov ugovorne obaveze je namjera darivanja i ukoliko usljed kasnijih okolnosti nestane te namjere, prestaje da postoji i osnov za držanje poklona. Tako razlikujemo opozivanje ugovora o poklonu od strane poklonodavca i od strane trećih lica.

Poklonodavac može opozvati ugovor o poklonu ukoliko: poklonoprimac svojim ponašanjem prema njemu ili njemu bliskom licu pokaže veliku nezahvalnost, kao i u slučaju ukoliko se imovinsko stanje poklonoprimca toliko promjeni da nema dovoljno sredstava za svoje izdržavanje ili za izdržavanje lica koja je po zakonu dužan da izdržava. U slučaju razvoda ili poništenja braka, uobičajeni pokloni koji su bračni drugovi dali jedan drugom ne vraćaju se. Vraćaju se samo pokloni iz posebne imovine bračnog supružnika koji su nesrazmjerno velike vrijednosti u odnosu na vrijednost njegove cjelokupne imovine.

Treća lica koja mogu tražiti opozivanje ugovora o poklonu su: nužni nasljednici ukoliko je povrijeđen njihov nužni dio i to samo u onoj mjeri koja je potreban da bi se njihov nužni dio namirio, lica koja je poklonodavac bio dužan da izdržava, povjerioci poklonodavca koji pobijaju besplatnu činidbu svog dužnika da bi mogli namirit svoje potraživanje.

Iako ugovor o poklonu nije regulisan Zakonom o obligacionim odnosima, on se punovažno zaključuje. Problemi nastaju kada se pojave sporna pravna pitanja povodom njegovog zaključenja, jer za njega nema zakonske regulative koja bi se tada mogla primjeniti, već sudovi i dalje primjenjuju pravna pravila bivših građanskih zakonika. Vidjeli smo da postoji namjera našeg zakonodavca da ovaj ugovor uvrsti u ZOO i da ga na taj način posebno reguliše. Međutim, možemo primjetiti da i pored dobre volje naše zakonodavne vlasti, ovaj ugovor nije regulisan u dovoljnoj mjeri, iz razloga jer Nacrtom ZOO nije predviđena mogućnost opozivanja ugovora o poklonu u slučaju razvoda ili poništenja braka, mogućnost opozivanja ugovora o poklonu od strane nužnih nasljednika, kao i opozivanje ugovora o poklonu od strane povjerilaca poklonodavca. Predviđena rješenja iz ovog Nacrta se bitno ne razlikuju od rješenja koja je do sada primjenjivala sudska praksa i teorija, ali mislim da postoji potreba za detaljnijim regulisanjem ovog Nacrta ZOO koja se može riješiti primjenom odgovarajućih odredbi iz Zakona o nasljeđivanju i Porodičnog zakona.

LITERATURA:

1. Bogdan Loza, Obligaciono pravo, Opšti dio, Sarajevo, 1977.
2. Bogdan Loza, Obligaciono pravo, II Posebni dio, Srpsko Sarajevo, 2000.
3. Mirsa Mijačić, Obligacioni ugovori, Savremena administracija, Beograd, 1988.
4. Slobodan Perović, Obligaciono pravo, knjiga prva, Beograd, 1980.
5. Đorđe Nikolić, Obligaciono pravo, Priručnik za polaganje pravosudnog ispita, Beograd, 2007.
6. Veseljko Šeparović, Ugovor o Darovanju, Naša zakonitost, Beograd, 1988., f. 9-10
7. Zoran Gičić, Sadržina i obim poklonoprimčeve obaveze kod opozvanog poklona, Glasnik AKV, br. 1/1974
8. Dragan Kostić, Opoziv i povraćaj poklona, Pravni život, br. 2/73
9. Nikša Škorica, O darovanju, Jugoslovenska advokatura, br. 1-2/1971
10. Porodični zakon Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 54
11. Porodični Zakon Republike Srbije, "Službeni glasnik Republike Srbije", br. 18/2005
12. Zakon o braku Socijalističke Republike Srbije, "Službeni glasnik SRS", br. 52/74
13. Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 1/2009
14. Nacrt zakona o obligacionim odnosima BiH
15. Zakon o braku Socijalističke Republike Srbije, "Službeni glasnik SRS", br. 52/74
16. Zakon o radu Republike Srpske, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 55
17. http://strika.palija.net/abea/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=42
18. http://www.legalis.hr/modules/newbb/viewtopic.php?topic_id=503319403&forum=4